

**ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА І.А.ЗЯЗЮНА ТА
В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

План-проспект кандидатської дисертації

Божок Наталії Віталіївни

ВСТУП

РОЗДІЛ І.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО
ТА І.А.ЗЯЗЮНА**

- 1.1. Історіографія та джерельна база дослідження
- 1.2. Особливості становлення педагогіки В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна
- 1.3. Поняття «Педагогічна майстерність» у наукових працях В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна

Висновки до І розділу

РОЗДІЛ ІІ

**ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ
В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО ТА І.А.ЗЯЗЮНА**

- 2.1. Загальна методика та напрямки дослідження
- 2.2. Порівняльний аналіз підходів до формування педагогічної майстерності вчителя в наукових працях В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна
- 2.3. Проблеми розвитку педагогічної майстерності вчителя у працях В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна

Висновки до ІІ розділу

РОЗДІЛ ІІІ

**АКТУАЛЬНІСТЬ МЕТОДОЛОГІЇ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО ТА
І.А.ЗЯЗЮНА ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ**

- 3.1. Реформування сучасної освіти в контексті гуманістичних ідей В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна
- 3.2. Розвиток професійної майстерності вчителя у сучасному освітньому процесі
- 3.3. Модель «Вчителя-майстра» на основі провідних ідей В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна

Висновки до ІІІ розділу

ЗАКЛЮЧЕННЯ

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

Обґрунтування
теми дисертаційної роботи
Божок Наталії Віталіївни

Актуальність і доцільність дослідження. Глибокі зміни в українському освітньому просторі, реалізація ідей Нової української школи, перехід на 12-ти річну систему навчання зумовлюють пошук нових підходів до організації системи освіти і виховання, які відповідали б потребам сьогодення. Процес інтеграції України у європейський простір спонукає до формування гуманістичної особистості, культурної, толерантної, здатної до самопізнання, саморозвитку та максимальної самореалізації, громадянина своєї країни, Європи і світу. Розробка сучасних моделей виховних систем неможлива без ґрунтовного аналізу історико-педагогічного досвіду, виявлення його прогресивних ідей та можливостей їх творчого використання. Гуманістична педагогіка орієнтується на образ людини як самостійної, активної і творчої особистості, здатної до прийняття й реалізації рішень щодо власного життя.

Характерною особливістю педагогічної спадщини І.А.Зязюна та В.О.Сухомлинського є спрямованість педагогів організовувати навчально-виховний простір на основах педагогіки доброти. У різних соціальних, політичних, економічних умовах ці педагоги вивчали особистість педагога через призму педагогічної майстерності, гуманізму та запиту суспільства. Концептуальними підходи, структура й форма організації педагогічної діяльності в обох науковців подібні між собою, однак існують і суттєві відмінності. Науковці народилися та розвивали педагогічну думку в ХХ столітті, життєвий шлях кожного захоплює різні етапи розвитку освітнього середовища України. Обидва мають нагороди СРСР, а саме: Герой Соціалістичної Праці та Орден Червоної Зірки, а тому самі є вихованцями Радянської системи освіти та, в певній мірі, її новаторами. Цікавим є те, що І.А.Зязюн продовжував розвивати гуманістичну педагогіку В.О.Сухомлинського в період становлення української незалежності та

реформування освітнього простору. Також він є першим міністром освіти і науки України, а тому є основоположником реформування освітнього простору незалежної України.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського глибоко вивчається в Україні, Європі та багатьох країнах світу. Створено і активно працює Українська асоціація імені Василя Сухомлинського (1991), Міжнародне товариство послідовників Сухомлинського (Німеччина, Марбур, 1990), Всекитайське товариство прихильників В. Сухомлинського (1998). В Павлівській середній школі, що носить його ім'я, з 1975 р. функціонує педагогічно-меморіальний музей В.О. Сухомлинського, та Миколаївський національний університет почесно носить ім'я великого педагога. Педагогічна думка В.О.Сухомлинського досліджувалася такими науковцями: Ж. Ільченко, Н. Калениченко, Л. Коваль, М. Петровський, С. Сисоєва, І. Соколова, С. Якименко, В. Будак та інші. Поряд з цим зазначимо, що активний науковий інтерес науковців до творчості І.А.Зязюна почав проявлятися нещодавно: з 2017 року щорічно проводиться Міжнародна науково-практична конференція, присвячена вшануванню пам'яті Івана Андрійовича Зязюна. Серед доповідачів та наукових шукачів новаторських ідей 1-го міністра освіти та науки України: М. Носко, В. Луговий, В. Андрущенко, Ф. Шльосека, Я. Михальського, В. Короленко та інші.

Водночас слід зазначити, що педагогічна спадщина І.А.Зязюна ще недостатньо вивчена та оцінена. Видатного вченого найчастіше оцінюють як першого міністра освіти та науки України, обмежуючи таким чином його роль у філософії освіти. Це пов'язано із поверховим, однобічним знанням та аналізом його педагогічних ідей переважно у контексті ідеологічного спрямування концепції педагога. Варто відзначити, що І.А.Зязюн обґрунтував багато оригінальних, творчих та плідних педагогічних ідей. Однак, політичні події та історичні перипетії суттєво впливали на висловлення категоричних, крайніх суджень щодо його досягнень.

Теоретичні погляди й практичний досвід Василя Сухомлинського та Івана Зязюна з проблем гуманістичного формування особистості педагога потребують ґрунтовного вивчення та заслуговують творчого використання у сучасній українській школі. Основна мета використання педагогіки доброти – це підготовка педагога до нового освітнього простору та створення сприятливих умов для виховання підростаючого покоління в умовах

прогресу і демократизації, збереження миру та глобалізації, розвитку науково-технологічної революції, поліпшення умов праці та життя людей, поширення діалогу культур тощо. Даний аспект концепцій педагогіки доброти науковців 20 століття мало досліджений у педагогічній теорії, а тому не може ефективно використовуватися в сучасному процесі реформування освіти України на гуманістичних засадах.

Прагнення виявити спільне і відмінне, визначити загальні тенденції розвитку та прогресивні ідеї педагогічних систем, які можуть творчо використовуватися в процесі виховання на гуманістичних засадах у сучасних умовах, зумовлює необхідність порівняльного вивчення педагогічних концепцій видатних педагогів і вибір теми дослідження “Педагогічна спадщина І.А.Зязюна та В.О.Сухомлинського: порівняльний аналіз”.

Мета дослідження – здійснити зіставлення наукових біографій В.О.Сухомлинського та І.А. Зязюна, визначити загальне та відмінне в педагогічних поглядах, розкрити сутність педагогіки доброти В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна в процесі формування професійної майстерності вчителя і визначити напрями реалізації їх у сучасній національній системі освіти й виховання в Україні.

Реалізація окресленої мети зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- 1) дослідити особливості основних етапів життєвого шляху і наукових біографій В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна;
- 2) виявити соціально-історичні умови, в яких відбувалося формування В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна як педагогів, створювалися й розвивалися їхня педагогіка доброти;
- 3) розкрити модель розвитку гуманістичних ідей науковців;

- 4) розкрити специфічні риси особливостей формування професійної майстерності вчителів у педагогічній системі В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна;
- 5) провести порівняльний аналіз, де буде визначено загальне і відмінне в ідеях науковців;
- 6) визначити напрями актуалізації та популяризації педагогічних ідей В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна в сучасному освітньому просторі.

Об'єкт дослідження – педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна.

Предмет дослідження – порівняльний аналіз специфіки гуманістичного підходу до навчання й виховання в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна.

Хронологічні межі дослідження охоплюють ХХ - початок ХХІ століття. Нижня межа визначається початком життєдіяльності педагогів (1918 р. та 1938 р.). Верхня хронологічна межа датована 2017 роком – коли було ухвалено новий Закон «Про освіту».

Для розкриття мети та завдань дисертаційного дослідження використовуватимуться теоретико-методологічний підхід пізнання історичної реальності, в основі якого лежить діалектичні принципи пізнання. У дослідженні застосовуватиметься структурно-функціональний та персоналістичний підходи. У ході дослідження використовуватиметься: принцип ісоризму, за допомогою якого проаналізуємо процес формування світогляду В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна, основні етапи життя педагогів та їх тогочасної освіти, принцип системності, який сприятиме з'ясуванню відношення держави та громадськості до діяльності педагогів-гуманістів; принцип об'єктивності, який вимагатиме

об'єктивного виявлення та аналізу всіх факторів, що впливали на життя та діяльність педагогів та відмови від однобічного висвітлення педагогічних ідей В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна залежно від історичної епохи; принцип всебічності пізнання, який полягає в комплексному аналізі джерельної бази дослідження, що стосується гуманістичних ідей у педагогічній спадщині науковців.

Конкретними методами, що використовуватимуться у дослідженні, будуть: системно-структурний, який сприятиме проаналізувати динаміку розвитку освіти в досліджуваній період; хронологічний, за допомогою якого буде проаналізовано особливості розвитку та формування гуманістичних поглядів та концепцій В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна: діахронний, який сприятиме розгляду етапів розвитку педагогічних поглядів В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна та якісні зміни в їх педагогічних концепціях; критичний – допоможе виокремити конкретну і фактичну інформацію щодо життя та педагогічної діяльності В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна; вивчення їх педагогічних праць; порівняльний – науково-педагогічний аналіз педагогічних поглядів науковців; функціонально-структурний – вивчення та порівняння педагогічних систем науковців; методи інтеракції, аналізу та синтезу педагогічного досвіду В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна для їх наукової та творчої актуалізації й використання в сучасних умовах.

Джерельну базу дисертаційного дослідження складатимуть педагогічні та біографічні праці В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна, наукові біографії педагогів, публікації дослідників про життя та діяльність В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна, спогади сучасників. Під час виконання дослідження планується використання фондів ДНПБ України імені В.О.Сухомлинського, Національної бібліотеки Вернадського, документи і матеріали з

фондів Полтавської обласної бібліотеки та інші джерельні бази, потреба в яких виникатиме у ході дослідження.

Наукова новизна дослідження полягатиме в тому, що в роботі на основі порівняльного аналізу: вперше буде проаналізовано особливості основних етапів життєвого шляху і наукових біографій В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна, у порівняльній характеристиці плануємо виявити соціально-історичні умови, в яких відбулося формування В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна як педагогів та концепції педагогіки доброти у їхніх наукових роботах, розкрити динаміку розвитку та формування гуманістичних педагогічних концепцій В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна, проаналізувати специфічні риси педагогіки доброти та особливості формування професійної майстерності вчителя.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні в педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського та І.А.Зязюна подібних підходів до проблеми формування професійної майстерності вчителя на основі педагогіки доброти, поглиблені та конкретизації психолого-педагогічних положень щодо гуманістичного формування особистості на основі впровадження творчого доробку вчених.

Матеріали дослідження можна буде використовувати викладачам та студентам вищих навчальних закладів при вивченні курсів історико-педагогічних дисциплін під час написання курсових, дипломних та магістерських робіт, у розробці програм самоосвіти та самовиховання як студентів, так і вчителів.

Упровадження результатів дослідження. Результати дисертації плануємо впровадити у навчально-виховний процес факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційне дослідження складатиметься зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел.

Науковий керівник – Якименко Світлана Іванівна, кандидат педагогічних наук, доктор наук в галузі освіти, професор, Відмінник народної освіти, завідувачка кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Аспірантка

Наталія БОЖОК

Науковий керівник

Світлана ЯКИМЕНКО